

DUMLU

AYLIK FİKİR SANAT DERGİSİDİR.

C. KÖN

E. R. Z. U. R. U. M.
ÖĞRETMEN OKULU YAYIN KOLU.

Erzurumda ölen büyüklerimizden :

Canikli Ali Paşa

18 inci asrın sonlarına doğru yetişen Osmanlı İmparatorluğunun değerli Vezirlerinden biridir . Hıfzı 1183 senesinde İstanbulda doğmuştur . Babasının adı Fiddalı Ahmet Ağadır . Kardeşi Süleyman Paşa Canik mütesellimi idi . Eunun ölümünden sonra yerine geçti . Cesareti ve iş güzarlığı sayesinde Samsundan Trabzona kadar olan havalinin idaresine müstakilen sahip oldu . Şöhret ve nüfuzu günbegün arttı . Trabzon ve Samsunda bulunan müteğallibeleri , eşkiyaları az zaman zarfında tedip ederek bütün halkı bilakaydışart kendisine itaat ettirmeğe muvaffak oldu . 1181 de Gürcistan havalisine kumandan oldu . Bir sene sonra Ruslarla harp açıldığından maiyetindeki kuvvetele (Hotin) kalesine giderek orada Ruslarla şanlı bir surette harp etti . Muharebenin birisini kaybederek esir olacağı sırada (Abaza Mehmet) Paşa yetişerek kurtardı . İkinci defa olarak (Serdar Halil Paşa) kumandasında çalışarak Rusları müteaddit defalar bozmak suretile büyük yararlık gösterdi . Fakat bilahere ordunun mağlup

olması üzerine Ali Paşa da izin almadan vilâyetli olan Caniğe gitti . Burada kendisine rakip olanları bertaraf ederek müstakilen eyaleti idareye başladı . Trabzonu kendisine malikâne olarak kaydettirdi . Memlekete sükün ve asayiş mükemelen temin etti . Çünkü o sıralarda Osmanlı İmparatorluğunun her tarafı karmakarışık bir halde olup yer yer mahalli müteğallibe zühur etmiş ve devletin nüfuzu hiçe inmişti . Rusların elinden Kırımın kurtarılması için Ali paşanın emri altına Karadeniz donanması verilerek Kırım sahillerine gönderildi . Ve karaya çıkarak cesurane Ruslarla çarpıştı . Heman hemen Rusları Kırımdan tardı edecek vaziyete gelmişti . Lâkin o sıralarda Tunaboylarında ordumuzun mağlup vaziyete düşmesi üzerine Babi Ali Ruslarla (Kaynarca) muhadesini akdetmeğe mecbur kaldı . Eger biraz bu cephe de dayanıla idi , Ali paşa Kırımı kurtarmağa muvaffak olurdu . (1)

Bu muharebelerde ordunun sevkü idaresinde kumandanların bilgisizliği,

(1) Cevdet tarihi, C. 1kl, S. 337

aczi ve ordunun karga derneği kabildinden intizam-sız oluşundan aşırı derecede müteessir olmuş olan Ali paşa ordunun intizam altına alınmasına, idareyi mülkiyenin bozukluğuna dair kaleme aldığı bir layihayı Babi Aliye taktim etmiştir . Bu sayede sami mi ve açık lisanla İmparatorluğun inhitatı esbabının iç yüzünü anlayan ve sezen hamiyetli ve teceddüt perver vezirlerimizden birisi olmuştur . O asrın cahil ve riyakâr vezirlerin bir kısmını açıkça teukit ve hücum ile foyalarını meydana çıkarması üzerine aleyhine eskârın dönmesine sebep olmuştu . Bu yüzden müteessir olan vezirlerden birisi de (Cebbarzade Mustafa Pş.) idi . Aralarında epeyce kavga oldu . Hatta İstanbul ahaliside Ali paşanın tarafını iltizam ederek işin bir isyan şeklini alması üzerine paşanın bulunduğu Canik eyaletine kuvvet sevk olundu . Paşa mukabelede bulunmuyarak Kırım taraflarına kaçtı . Sonradan Müşarünileyhin İstanbul ehalsini isyana tahrik etmediğini anlayan Sadrazam (İzzet Mehmet paşa) vezirliğini iade ederek (Sonu Üçüncü Sahifede)

Sabri Coşkun

Pedagoji tetkikleri :

— Terbiyenin tesiri, kudreti ve imkân derecesi —

Bugün terbiyenin oynadığı rolü bil memek, ona yabancı kalmak, terbiye etmek vazifesini üzerine alan ve bu işi gaye edilmenler için bir eksiklikler zamanederim. Fakat acaba terbiye, çocuklar üzerinde müessirmidir? ve bilhassa istenildiği kadar tesir yapar mı? Bir yaş dalimiz parçasına veya balmumuna istediği şekli verebildiğimiz halde, yeni yetişen bir nebat demek olan çocuğa istediğimiz fikri, ruhi kabiliyetleri vererek onu müttekâmil bir insan yapabiliyoruz? Bunu zamanla ve hadisatla telkike ve anlamaya çalışalım:

Ayrı ayrı iki ailenin iki çocuğu müşahede mevzuumuz olsun. Bunlardan biri zengin bir ailenin çocuğudur. Ona çok iyi bakıyorlar, fazlasıyla ihtimam ediyorlar; çocuk uğrunda hiç birşeyden kaçınıyarak yapılması mümkün olan her şeyi zamanında yapıyorlar. Fakat çocuk zayıf, cılız ve ruhen noksandır.

Bunun aksî olarak ikincisi fakir bir ailenin çocuğudur. Fakir olduğundan noksan gıda alıyor, çok az ihtimama nail oluyor, mahrumiyet içinde büyüyor. Buna mukabli ruhen ve bedenlen sağlamdır, kuvvetlidir. Tabii buradada bir hakikat göze çarpar: Birinci çocuğa terbiyenin bütün kaidelerine riayet edilerek, itina ile bakılmıştır; lâkin semere alınmamıştır. Diğeri ise böyle bir bakımdan ve hatta belki bol bir anne sevgisinden bile mahrum olarak yetişmiş olmasına rağmen gizli bir kuvvetin inkişaf seyri durdurulamamıştır...

Bu vaziyette terbiyenin tesiri yok gibi görünüyorsa da terbiyecilerin fikirlerine göre bunlar çok ender şeylerdir ve hepsi böyle değildir. Zira milyonlarca insan terbiyenin tesiri altındadır. Fakat işte bu tesir ne dereceye kadardır?

Terbiyenin tesir ve iktidarı meselesi uzun zamanlardanberi terbiyecilerin ve feylesofların, üzerinde ehemmiyetle durdukları bir mevzudur. Birbirine zıt bir çok fikirler içinde bir takım terbi-

yeciler insanların bütün muktesabatını ve ruhi kabiliyetlerini terbiyeye mal ederek, terbiyenin her şeyi yapacağına kanidirlir ve veraseti düşünmezler bile. Bir kısmı ise terbiyenin hiç bir tesiri olmadığını, insanları hilekârlığa sürüklediğini söyler. Bir kısmı da terbiyenin tesirini kabul ederler; Fakat onun etrafını tabii muhitin, san'atın ve irsiyetin duvarlarıyla çevirirler...

Bu bahiste terbiyevî fikirler üç noktada etrafında toplanmaktadır :

A — Şüpheciler

B — Nibbinler

C — Şekliyeciler

İşete bu terbiyevî meslekleri sırasıyla tahlile çalışalım.

A : Şüpheciler

Kant, Volter, Şopenhavr gibi terbiyeciler, terbiyenin kudret ve tesirinden şüphe ederler. Onun için bunlara dahil olduğu mesleğe "Şüpheciler," (Septetik) denir. Fakat şüpheciler terbiyenin her sahadaki kudretinden değil daha ziyade ruhi sahadaki tesirinden emin bulunmazlar. Yoksa terbiyenin uzviyeti kuvvetlendirdiğini ve onu mükemmel bir cihaz haline getirdiğini bizzat kendileri de itiraf ederler. Mekteplerin malûmat kazandırmak kabiliyetini onlarda söylerler. Bundan dolayı ilk tahsilin mecburi ve meccani olması fikirlerine uygundur. Bugün bu fikrin tahakkukunun en büyük misalini bütün memleketlerde okuma, yazma bilenlerin adedinin gittikçe fazlalaşması pek âîâ gösterebilir. Tahsil artık cemiyetin bütün sınıflarına yayılmış bulunuyor ve bu itibarla diyebiliriz ki asrımız her şeyden evvel okuma, bilgi kazanma, "kitap asrı," dir.

Şüphecilerin asıl tereddüt ettikleri nokta, ferdin hakikî seciyesini, ahlâkını değiştirerek çocukda mevcut olmıyan yeni bir seciye kazandırmak meselesidir. Halbuki onlar, seciyenin fitri oluşu ve terbiyenin ferdin seciyesini değiştirmek hususundaki iktidarsızlığını illeri sürüyorlar.

Şopenhavr diyor ki :
 “ Verilen terbiye ne kadar kuvvetli olursa olsun ferdin tabiatını değiştiremez. Terbiye insanın şeceresine ve ahlâkına sürülmüş bir cilâ mesabesinde. Bu cilâ ile bir fert kendi kusurlarını ve ahlâksızlıklarını riyakârane sakhyabilmesini öğreniyor. „ Bu cilâ mesabesinde ki terbiyeyi alan bir kimse kendi telkinile kendinin iyi ve ahlâklılı olduğuna kani olabilir; “Halbuki insan esas itibarile vahşi bir hayvandır. Cemiyet, terbiye vasıtasile onlara vahşiliklerini terk ettirerek hilekârlığı öğretiyor. „ Her ne kadar cemiyet hayatı ve onun icap ettirdiği nizam ve intizam insanları ehlileştiriyorsa da bu muayyen bir zaman içindir ; serbest kalınca bu cilâ dökülecek ve hürriyeti sui istimal ederek eski vahşete tekrar avdet edecektir.

Yine şüpheclerden Volter diyorki : “ Eğer çocuğun bedenini değiştirebilirsek ruhunu ve seciyesinde değiştirebiliriz. „

Burada Volter, beden ve ruhun birbirine olan sıkı bağlarını göz önüne alarak bu fikri ileri sürmüş ve mudafaa etmiştir. “ Halbuki bir kimse ne ise odur. „ Ağır ve hımbıl bir adamı faaliyete sevk etmekle onu nasıl faal yapamıyorsak; faal bir adamı da hiç bir suretle durgunluğa ve tenbelliğe sevk edemeyiz.

Kant da bu fikre her hususta iştirak etmiştir.

Erzurumda ölen büyüklerimizden :

Canıklı Ali Paşa

(Baş tarafı Birinci sahifede)

eyaletine gönderdi. 1198 de Erzurum Valiliği verildi. Burada kemali debdede ve ihtişam ile hayat sürdü. Maiyyeti kalabalık idi. 20000 Sipahi emir altında olduğundan İstanbul bu cesur ve şecaatlı vezirin hatırını hoş tutmağa çabırdı. Harplarda gösterdiği gayret ve liyakata mebni böyle namüdar vezirin ilerdeki harplerde de yararlığından istifade için Sadraazam tarafından gönüllü hoş edecek mektuplar gönderilir ve mevkii yüksek görüldü. Ali paşa mağrur ve izzetli nefsinı yüksek gören değerli vezirlerimizdendi. Erzurumda Valiliği zamanında şöhret ve saltanatı Çıldır ve Ahışhadan Musula kadar yayılmıştı. 1199 Şabanında Erzurumda öldü.

Mezar taşındaki kitabesi şöyledir : (2)

Hüvelbaki
 Merhum ve mağfur
 Elmuhtaç ilâ rahmeti
 rabbi
 Elgafur Erzurum
 Valisi iken vefat eden
 Canık muhassılı elhae Ali
 Paşanın Rubuna fatihe
 1199

Öğretmen Okulu Tarih
 Öğretmeni
 Abdurrahim Şerif Beygu

(2) Paşanın mezeri dört sütun üstünde yapılmış kubbeli bir kümbet içinde idi. 1933 Nisanında Erzincan kapusu mezarlığı sökülürken bu türbe de yıkılmış, taşları ötede beride zayı olmuştur. Yalnız mezar taşından baş tarafındaki taş Cumhuriyet meydanlığın dadır. Bu taşın muhafaza edilmesi ünlü vezirin hatırasına hürmeten lâzımdır.

DİNLENMELİ DİYORUM

Şaçarak bir düzüye kalbimin feryadını,
 İnledim gece, gündüz, bahar ve yaz inledim ...
 Açarak bağrımdaki kederin her katını;
 Varlığımı onların sahnesinde dinledim .

İztıraba bakmadan göğüs gerdim kedere :
 Hatırayı günlerin fistanına dokudum .
 Aukaya yem yaptım da kalbimi zerre, zerre
 Bir mabedin mukaddes, mev'ut tasına kodum !

Şimdi hülya evinde kimsesiz dolaşırken,
 Orada sonsuzluğa karışmak istiyorum :
 Hayat denen şu yükü omuzumda taşıırken,
 — “Tamamen yorulmadan dinlenmeli...”, diyorum !..
 Münip Özer

Edebiyat :

Edebiyat ve Realite

Büyük Fransız mütefekki-ri Henri Bergson : San'at, realiteyi bütün şumul ve anatile tam bir "görüş - visi-on,, ten ibarettir [1] diyor. Acaba edebiyatta realiteye intibak ne dereceye kadar doğrudur ?

Edebiyat - en geniş manasile - (zihni - hissi - ibdal) bir mahsul olduğundan, mensup olduğu milletin duygu ve düşüncesine uymağa, onu aksettirmeye mecburdur . Bütün bir kitleye veya hiç olmazsa o kitle içerisinde daha küçük bir zümreye hitap etmiyen bir edebiyat ve edebî meslek sönmeğe mahkûmdur : [Beşeri ve ibdal bir muhassalanın kendini okutmağa, beğendirmeye, fertlerin fikirlerinde, zevklerinde değişiklik yapmağa zarureti vardır da ondan .

Fakat, bu edebî meslekler hayatın bin bir tecellisini muayyen çerçevelere sokmak, san'atkârın hayatı hamlesini - Bergsonun tabiriile Elân Vitalini - bir san'at çemberi içerisinde lamelif çizmeğe mahkûm ettiklerinden yine san'atkârlardan doğan haklı bir aksülâmelle sönmüşlerdir . Denebilirki bu sönüşlerden en açıklısı " Realizm ,, de olmuştur .

Realistler, hayatı olduğu gibi göstereyim derken , onun en bozuk, çirkin, adi, berbat taraflarını tasvir et-

[1] Epope, sahife 66, Ali Canip

mişler, yeni bir san'at görüşü yapmak isterlerken kurdukları edebî binanın çökmesine şahit olmuşlardır . Hem de bu yıkıcılık rolunu kendi ekollerinden yetişen ve çıkanlar yapmak suretile. Meşhur Fransız edebiyat tarihçisi Gustave Lanson diyor ki " Realizmin iflasını hazırlıyan "gilzet-gras sierete ,, e düşmesidir .

Edebiyat, şüphesiz hayatı aksettirecektir . Aneak hayatın pek muhtelif cephele-ri vardır . Bu cephelerin hepsine temas etmek, onları bütün teferrüatle tesbit etmek lazımdır , her nekad o hayat içerisinde yaşayarak ta. Bu, bizi ehemmiyet vermediğimiz, bir bakışta anılamadığımız hayati hadiseleri daha dikkatle mü talea etmeğe, daha keskince müşahade etmeğe alıştı- rır .

Muayyen bir veçhede dön- mek, san'at heyecanını sıf bir tarafa başlatmak san'at ve yaratıcı muhayyile hesa- bına bir ziyandır . Çünkü, her yaratıcı muhayyile bedii he- yecan yapamaz . Munhası- ran ameli faideleri istihdaf eden yaratıcı muhayyileler de vardır . Bedii ibdaların diğerlerinden farkları, kul- landıkları mevaddi iptidaiye ile takip ettikleri istikamet- lerdir . San'at yaratıcı mu- hayyilenin hasbî bir oyundur

Hikmet Özdemir

(2) Şu halda ibdal vetire- ler geniş bir zemin üzerinde hareket etmelidirler . Bu şartlardaki tam (Realist) eser meydana getirilebilir .

Yeni bir tahassüs tarzı ya- ratmak gayesile sosyal ha- yatın gilzetlerini terennüm etmek , edebî zevkimizin "rici tekâmül - Evolution Rég réssive,, line baiz olur. Hal- buki edebiyatın gayesi zev- kimizi bozmak değil, düzelt- mek, yükseltmektir . Bil- hessa bizim gibi inkılâp yap- mış, sosyal hayata yeni bir çığır açmak teşebbüsünde bulunmuş milletler için ede- biyatın bu vazifesi mübre- miyet halinê gelir .

Bu itibarla Türk edipleri, şairleri sosyal hayatın gü- zel, iyi, doğru taraflarını göstermelidirler . Onlardan bekliyeceğimiz eserler, an- cak bunları aksettirmelidir . Ve şüphesizki bunların ya- nında hayatın adilikleri gi- na getirecek halleri , nef- retimizi celbedecek husu- siyetleri bulunacaktır . An- cak, ikinci plânda kalmak şartile. Zaten hayat zincir- leme hadiselerin topyekûun ifadesi olduğundan , bu, kendiliğinden olacaktır .

Sonu altıncı Sahifede

(2) Hissiyat Ruhiyatı, cilt 2, sahife 137, Theodol Ri- bot, tercüme eden : Profe- sör M. Şekip

-Musiki dersinde kullanılacak vasıta ve temrinler-

Emin Çakar

I — Tek ve çift sesli şarkılar — (4 üncü sınıfa kadar kulaktan, son sınıfta hem kulaktan hem notasıyla öğretilecektir.)

II — İrtifa temrinleri — irtifa, seslerin yekdiğerine nazaran tiz ve pestlikleridir. (Buda ilk dört sınıfta kulaktan, 5 inci sınıfta hem kulaktan hemde notasıyla darp vurulmaksızın sesler çıkarttırılacak; renkli dayneklemlerle sınıf iki üç kısma ayrılarak bir kaç seslide yaptırılabilir. (Bilhassa son sınıfta)

III Solfej temrinleri — notları isim ve kıymetleriyle teganni etmek manasına gelen bu temrin musiki tedrisatının temel taşı teşkil eder. Ayrıca kulağı, sesi, zevki ve ritim hissini terbiyede de önemli bir iş görür.

Burada dikkat edilecek en mühim şey: gamın notları kolaydan çetine doğru tedricen öğretilmesidir.

Birinci merhalde : Do - sol notları, ikinci hanlede «mi» ilâve edilecek ve bu üç not üzerinde epeyce durularak temrin ve mümarese yaptırılacaktır.

Üçüncü hamlede : Re — fa verilecek

Dördüncü hamlede : Gamın sekiz notu öğretilecektir. Tabii verilen notlar üzerinde mümarese yaptırılırken not adedine göre fasılalâda önem verilecektir.

do majör gamı öğretildikten sonra 3 lü — 4 lü — 5 li — 6 lı — 7 ve

oktav (8 li) mükemmelen yaptırılmalıdır.

Birinci merhalde bütün çocuk sesi vüsatı verilir. (Yani kalın «Si» den ince «fa» ya kadar)

İkinci sınıfa musiki merdiveni üzerinde (Sol, mi, do).

Üçüncü sınıfa gene musiki merdiveni üzerinde (Do, re, mi, fa, sol) Dördüncü sınıfa (Do majör gamı)

5 inci sınıfa yukarıda ki çocuk sesi vüsatı verilecektir:

(Kalın siden ince faya kadar).

IV — Vokalizasyon temrinleri — buda bir nevi irtifa temrinidir. Yalnız notlar isimleriyle değil (a o i) gibi harflerle teganni edilir. Bunda da çift sesli yaptırılabilir.

V — Musiki imlâsı — öğretmen ağız veya sazla notları teganni eder, talebede ya şifâhen bir harfle iştirak yahut kulaktan alabildiği notu isim ve kıymetile porte üzerine yazar. Öğretmen her notu bir kaç defa söyliyeceği gibi en sonda da hepsini birden okuyacaktır. Bilahare bütün sınıf teganni edecektir.

VI — Bitim ve usul temrinleri — not imtidadını tayin için darp ve bunun vuruluşu öğretilmelidir. Bunun içinde evvelâ elleri çarpmak yahut sıranın üzerine vurup kaldırmak suretiyle darp fikri verilir bilahare el veya ayağın muntazam hareketleriyle darp vurulur.

Edebiyat ve Realite

Baş tarafı dördüncü sahifede

Usullerden evvelâ 2-4, sonra 3-4, daha sonroda 4-4 lük usül öğretilir. Notlarda ve duraklarda da bir dörtlük, iki dörtlük, sonradadan 3 ve dört dörtlük öğretilmelidir.

VII — Nüans temrinleri — teganni temrinlerinde zevk terbiyesinin en ehemmiyetli bir unsurunu teşkil eder. P, pp, f, mf, ff gibi sesin hafif ve kuvvetli olacağını gösteren nuans işaretleriyle (Allegro, antante ve largo) gibi hareketi yani temponun gidişini gösteren işaretlere çok önem vermek gereklidir. Maalesef memleketimizde musiki zevkini körleten en büyük amillerden birisi de nuanssız ve hareketsiz tegannidir. Bunun için çocuklara daha ilk dersten itibaren nüans fikri aşılmalıdır.

VIII — Teneffüs temrinleri — insan söz söylerken nasıl lâlettayin yerlerde değil, kelime ve cümle bitimlerinde duruyorsa teganni ederken de sükûtlarda, yekdiğerine bağlı uzun notlardan ve poind'orgue lardan evvel nefes alınacaktır. Zaten ekser şarkıların teneffüs

San'atkâr, bizim görüşümüzden başka bir görüşe maliktir. Bu haleti sayesinde, bayağı şeyleri bile güzel göstermek istidat ve liyakatındadır. Binaenaleyh da'ima bir cepheli hareket etmeğe mecbur değildir. San'at objektifi ona hadiselerin mahiyetini hads vasıtasıyla gayat kolay ve bizim muktedir olamayacağımız şekilde gösterir.

Hülâsa, milletin edebî zevkini yükseltmekle mükellef olanlar, sevinçlerimizi, kederlerimizi, mücadeleleri-

mizi, zaferlerimizi, içimizdeki (hayatı hamle - Elân vital) nin akışı için kullanmalıdırlar. İhtiraslarımızı bile onların elinde bir müm-taziyet damgası taşımalıdır. Çünkü Bergsonun tabiri veçhile hayat bir cehittir. Yukarı ve dışarı doğru iten bir cehit (3) Bu cehit bitmiyen bir enerji akümülatörü halinde göstermek : İşte bu günün san'atkârlarından beklediklerimiz !

(3) Muasır Avrupa Felsefesi, sahife 141 Mehmet Safet.

yerlerinde (,) işareti vardır.

IX — Tatbikat şarkıları -- bu cins şarkılar ilerki temrinatın bir terkibidir. Bütün nota ve kaideler belledikten sonra onlara riayeten ikinci devrede solfej usulüyle bu tatbik şarkıları pürüzsüz olarak öğretilenektir. İlk okullarda söylenen şarkıların ekserisi yarı yamalak olduğu gibi esefle söylüyeyim ki, değil ilk okullarda orta ve yüksek okullarda dahi senelerden beri tekrar edilen istiklâl mar-

sı yanlış söylenmektedir. Bunu değil sade talebe ve öğretmenler her vatandaş içinden gelen ulusal duyumuyla terennümünü ve terennüm edenlerinde selâmlamasını bilmelidir.

x — Teorik «nazarî» bilgi — bu bilgi ancak son sınıfta temrinlere bir yardımcı ve tatbik sahasında duyulan müşküllere karşılık olarak verilir. Meselâ : sekizliğe kadar notlar ve duraklar, sol anahtar 2-4, 3-4, 4-4, usülleri ve nokta bağ v. s. gibi.

AHLÂKÎ TEDBÜLER :

— AHLÂKÎ HAYAT —

Ahlâklılığı şe'niyet gibi, müsbet bir tarzda mütelea edebiliriz . Binaenaleyh ahlâkın teessüsünü kabul etmek bir eseri vekimdir, bir itibari mahiyettir . En kuvvetli delil, nazari kısım itibarile bir-birinden pek farkı olan ahlâk meselelerinin, talim ettikleri ahkâm ve evamir cihetile ittifaklarıdır . Ahlâkîlar, bu ahkâm ve evamiri hakikati halde yaşayan ahlâktan almaktadırlar . Aklın icat ettiği riyazî mefhumlar gibi, ahlâklılıkta insan ruhunun bir icadı mahzı değildir . Ahlâkî nazariyattan ve ondan haric bir şe'niyet vardır .

Ahlâk filozoflarla beraber dünya yüzüne gelmiş değildir . Ferdin bulunduğu cemiyetle birlikte teşekkül etmiştir .

Onlar bilgi aleminde husule gelen fiil ve hareketlerde birbirlerine uygun, ruhun varlığını ve kalbini araştırıyorlardı . Bu asrın mefkûresi ise kurunu vusta azizlerinin mefkûresi değildir . Muasir içtimayatçılar (Nerede zümre ile yaşamak başlarsa, orada ahlâk başlar.) derler . Hissediyoruz ki, ferdi kendi kendine mutlak bir vücut gibi düşünemeyiz . Bir müşahhas olmak , bir zihniyet sahibi bulunmak vazifesi yanında en içtimai bir mevcudiyet olmak , insan camiasile iştirak halinde yaşamak ve imkân derecesinde maddeten ve manen iştirak etmek vazifesi de mühim bir mevki gösterir . Görülyorki ahlâklılık geniş manasında içtimaidir . Ferdin şahsiyeti bize pek muhterem gönümektedir . Bu şerefl ona veren, onu bir madalya ile mümtaz kılan cemiyettir . Ferdin maddî ve manevî inkişafı cemiyet içinde ve cemiyetle birlikte tahakkuk edebilir . Binaenaleyh içtimai hayat, varlığını, gayelerini mecmua cebren kabul ettirir . Umum tarafından kabul olunan bir şeyi

hiç bir kimse bozmadığı gibi, bir birliğe ve vahdete merbuttur . Cemiyet aynı zamanda riza ve mukaveleye müstenit, meş'ur ve mütenasip bir heyet olarak ta mevcuttur .

Bu gün üzerimize çöken bir an'ane-ye körü köküne tapmak değil, bir ruh ile düşünülmüş ve arzu olunmuş bir istikbale doğru ve aynı istikamete tevecüh eden yollardan geçmek lâzımdır .

Bu varlık inkişaf ettiği yaman cemiyet, bütün mevcudiyetle ve yaşamak hissiyle kemale erer . İçtimai hayata imkân derecesinde fazla karışmak, onun icap ettirdiği vazifeleri metanetle yapmak ta bir şecaattir . Şunu söylemek lâzım gelirdi ki bütün birliklerden istifade ve onlara iştirak etmek, onların sinesinde bir hizmet almak bizim için şüphesiz pek zengin bir hayat hazırlamaktadır . Cemiyetlerin genişlemesi, insanliyetin hukuku fikrine inkişaf veriyor diye hayret edecek değiliz . Ferdin şahsî kıymeti iştirak ettiği içtimai zümrelerden; ve içtimai mevki, sırf insan olmak, ferdi kendine has bir kıymet kazanması cemiyet dahilinde bir mevki işgal ettiğine vukuf peyda etmekten ibarettir .

Fert yalnız cemiyete karşı vazifelerle mükellef bulunmaz , bizzat kendi kendine karşı da vazifeler duymağa ve tanımağa başlar . İşte ferdi kendisine karşı olan vazifelerinin mecmuuna "Şahsî ahlâk" diyoruz . Kimsenin istihzasına kulak vermiyerek, kendi ihtiyarımızla intihap ettiğimiz, en büyük bir mefkûreyi milliyete insanliyet dahilinde istiklâl veren bir mefkûreyi takip edelim . İdealmız Türklüğün maddî ve manevî terakkisile, insanlığın inkişafına hizmet olsun .

Oğuz Altıntaş

-Pestalozzi-

Bu seferki nüshamızın kabı yüksek bir simanın resmile süslendi . Bu resim ciddi bir emeğin mahsülü, büyük ve fedakâr bir şahsiyetin hatırasını anmıya vesile olduğu için kıymetlidir , Her terbiyecinin namını terbiye tarihine kaydederek göçtü, fakat 19 uncu asrın bu büyük pedagoğu adını kalplerimize, kıymetli fikir ve hatıralarını dimağlarımıza hakkettirerek ayrıldı . Buna sebep ne ? bu terbiyecinin büyüklüğü nerede ?

Alleyi, terbiyenin temel direğini saymasından mı, hats usulünü şumullandırarak ahlâk sahasına tatbik etmesinde ve çocuğun, tabiatla kendisi arasında bir mütavassıt istemediğini iddia etmesinde mi ? yoksa tedrisatta çocuğun tabii tekâmülünü takip ve her öğretilen şeyin muhakeme ve tatbik edilmesi esasını kabul eden tedris usulünde mi ? Hayır o halde terbiyenin içtimai bir ilim olduğunu terbiye meseleleriyle içtimai meselelerin birbirine bağ bulduğunu, istidatlarını inkışaf ettirmek suretiyle halkı yükseltmenin ve böylece beşerî sükutun önüne geçmenin kabil olduğunu ısrar etmesi ve halk terbiyesine devlet adamlarının nazarı dikkatlarını çevirerek, tahsilini meccanî ve mecburî olmasına yardımeden kuvvetli iddialarında mı ? yoksa bu günün mektepciliğinde el üstünde tutulan iş prensiplerinin temel taşlarını nöhof, ta atması, işin, insanları birbirine bağlayan kuvvetli bir amil olduğunu bedenî ve zihnî sayın içtimai ve insanî bir kıymeti olduğunu insaniyete ilân etmesinde mi ? Hayır bütün bunların üstünde onun heykelini beşeriyetin ve bilhassa öğretmenler ordusunun kalbinde diken en büyük mezhiyyeti, fakir ve kimsesiz çocukları bağrına basması, otoriteyi kuvvetli bir sevgiye bağlayarak kalplerini açması dinlemesi ve içlerinden duyduğu bu sese göre hareket etmesi, gayesi uğrunda bütün servetini, maddî istirahatını feda etmesi mesleğine nihayetsiz bir merbutiyet ile sarılarak aşkla çalışması ve haya-

Hemşireme

Rüzgarlar ağaçlardan yaprakları
dökerken,
Bir sonbahar akşamı tabiat solu-
yordu.
Hıçkırıklar içinde ki düğümleri
sökerken;
Gönlüme bir yokluğun zecısı do-
luyordu ..

* *

O akşam ufuklarda hayalini ara-
dım.
Bir taşın üzerinde hıçkırarak ağ-
ladım.
İçimde o yokluğun melâlini taram
dım
Gönlümdeki yarayı ahırlarımla
bağladım.

* *

Şimdi bir ada, oturduğum kara
taş;
Etrafımı çeviren göz yaşımдан
birdeniz .
Bu denizde boğulmakta bir de
kumral saçlıbaş,
« Boğuluyorum » dedi , « yeter
çok ağladınız ...

Zeki Yağmurdereli

tını bu uğurda feda etmesidir . İnsaniyeti seven, millî ideallara feragatkâr bir kalple çalışan bütün öğretmenlere bu, ebedî bir örnek, her faaliyet sahasında ilham alınacak bir kaynak hülasa terbiye âleminde şualarıyla enerjimizi artıran bir güneştir .

Öğretmen okulu tedris usulü
Ö. Turgut

KÜLTÜR KONFERANSLARI :

Mekteplerde ahlak ve irade terbiyesi

Öğretmen okulu Tedris usulü öğretmeni
Turgut tarafından

(Bir sayıl nushadan mabat)

Pestelotsinin hatsi usulünü, ahlâki mevzulara tatbik ettiği gibi biz de muhitte çıkan ve var olan ahlâkî hadiselerle çocuğu temasa getirirsek en terbiyevi şekilde hareket etmiş oluruz. Fakat fikir ve ona bağlı heyecan insanı ahlâklı yapmağa bâfi gelmez fikrin fiile iktilabı lâzımdır. İstedüğimiz kadar millî fikir ve heyecanlara malik olalım. Filyatta gösteremedikten sonra ne kıymeti vardır. Filyat içinse ahlâkî faaliyet muhiti hazırlamak lâzımdır. Bu muhitin adı geniş manada mektep inzibatıdır. Mektep disiplini, çocuğun mektep dahilinde ki faaliyet hududunu gösterir. Bu sahayı genişletir ve daraltır. Çocuğun irade ve ahlâkına şuurlu veya şuarsuz bir sure'te müessir olur. Bu hususta yapılacak tesirleri ikive ayırmak lâzımdır. Doğrudan doğruya tesirler, vasıtalı tesirler.

Çocuğun irade ve ahlâkına doğrudan doğruya tesir yapan vasıtalar:

1 — Kontrol: Çocuk, sevkitabilisnin icabı olarak daima faaliyet ve iş ister. Fakat bu faaliyet çok defa muallimin kontrolile tahdit edilir. Çökükü çocuk serbest kalınca hareketlerinde iyilik ve fenalığı seçemez ve yapmaktan kendisini menedemez. Busuretle iyi itiyatlar yanında bir çokta fena itiyatlar kazanır. Bu mahzurun önüne geçmek için

muallimin kontrolü şarttır. Kontrol aynı zamanda çocuğun neye mütenayli olduğunu da anlatmağa yarar. Fenalığın önüne geçmek, tatbik ettiğimiz terbiye vasıtalarının netcelerini öğrenmek için de lâzımdır. Yalnız kontrol daimi ve sık olursa çocuk hürriyetine mani olduğundan zararlıdır. Çocuğu korkak, miskin ve şahsiyetsiz yapar. Onun için kontrolün küçüklere ve bülüg devresindekilere fazla, büyük çocuklara az yapılmalı ve kendilerine hissettirilmemelidir.

Onlara kendilerini idareye muktedir oldukları itmadının verilmesi ve böylece hürriyet hududlarının tedricen genişletilmesi icap eder. Eğlenceler, terbiyevi oyun ve faaliyetler tertibile kontrol azaltılır. Kontrolde mektebin alle ile teşriki mesai etmesi lâzımdır. Bu yalnız mektebde değil harice de inhisar etmelidir. Tabiat ve ahlâkça iyi olan çocuklar daha serberst bırakılmalı ve men edilen şeyin yerine ikame usulile değer bir şey gösterilmelidir. Yoksa men edilen şey aksine daima yapılmak ihtirası uyandırır. Kontrol yalnız muallim tarafından yapılmalı, yoksa talebede haliyecelik ve yalancılık ruh ve itiyadı tecessüs eder.

2 — Emirler: Yap, yapma şeklindeki kaidelerin mecmuudur. Çocuklar yapup yapmayacakları şey

leri bilmediklerinden emre muhtaçtırlar, Emirler, şu esaslar dahilinde terbiyevidir.

A — Emria bir olduğu ve yapılmasının zarurî bulunduğu kanaatini çocuklara vermek lâzımdır. Yalnız bu zaruret küçüklere değil, büyük lere hissettirilir. Çünkü küçükler emirlerin mahiyetini, sebebini anlamamazlar.

B — Emirler, cebir ve tazyikle değil, sevgi ile mümtaziç olmalıdır.

C — Kısa olmalıdır. Az kelime ile ifade edilen emirlerin tesir kabiliyeti daha çoktur.

Ç — Açık ve tam olmalıdır ki yapılmasında tereddüt olmasın ve ikinci bir emir ve ihtara mahal kalmamasın.

E — İyi düşünölmüş olmalıdır. Acele ve kızgınlığın mahsulü olan emirler talebeyi inada sevk eder. Çocuk kuvvetile mütenasip olmalıdır. Yoksa sui istimala, yalancılığa meydan verir.

F — Bir kaç emri birden vermek lâzımdır. Dikkatsizliğe sebep olur, şğırtır, mühimleri unutulur.

H — Emirler arasında tezat olmalıdır. Mürebbiler kendi emirlerini veya birbirlerinin emirlerini bozmamalıdır.

K — Verilen emrin mutlaka yerine getirilmesi lâzımdır. Mürebbi unutursa; talebeye, kendisinde takip fikri olmadığını, unutkan olduğunu anlatır. Bundan sonra emirleri dinlenmez.

L — Emirlerin rica şeklinde verilmemesi, bir vazife olarak verilmesi ve kat'i olması lâzımdır.

M — Emirler az olmalı ve kat'i

lüzum hasıl olmadıkça verilmemelidir. Verildikten sonrada değiştirilmemelidir. Değistirilme zarureti karşısında bu zaruretin izahı lâzımdır ki çocuk muallim'in iradesinden şüphelenmesin.

3 — Telkin: Bir ferdi diğerine tam bir itimat ve imania kendi fikir ve arzularını psikolojik bir tarzda aşılmasıdır. Telkinin kuvveti büyüktür. Bunu bir misalla isabet edelim.

* Bir Alman alimi telkinin kuvvetini anlamak için bir fiyatroya gider. Ve yapacağı tereübeyi anlatarak bir şişe gösterir. Şişenin çok pis ve keskin kokulu bir ilaçla dolu olduğunu ve açar açmaz kokunun intişar sur'atını anlamak için duyanların işaret vermelerini rica eder. Şişeyi açarken herkes o pis kokudan dışarı fırlar. Habuki şişede bulunan şey tertemiz bir su idi. Bu misal telkinin müessiriyetini gösterir. Telkinin müessir olması için şu vasıtaları haliz olmalıdır.*

A — Telkin yapana maddeten ve maanen kuvvetli, telkin edilenin zayıf olması lâzımdır. Küçükler ve kızlar telkine çok müsaittir. İnsan yaşlandıkça, tereübesi, malumatı arttıkça telkinden az müteessir olur. Fakat hiç telkine kapılmıyanların adedi pek azdır.

B — Telkin başkalarına yapıldığı gibi bizatihi de olur. Bizatihi telkin müsbet veya menfi olur. Bir çocuk, ben bilgisizin, kafasızım.. Öğrenemem derse menfi, aksi müsbettir. Çocuklara müsbeti kazandırmak, menfinden uzaklaştırmak lâzımdır.

C - Telkin yapanın kendini sevdirmesi lâzımdır. Telkin, yanlış yola gidenleri ikaz ettiği, iyi yolu gösterdiği ve bilhassa ruh ve zaviyetin zayıf bulunduğu bülûğ devrelerinde gençlerin yanlış ve fena itiyatlarına menettliği için kuvvetli bir müessirdir. Yalnız çocukları her zaman telkine alıştırsak şahsi teşebbüs ve hürriyetle hareket kudretine mani oluruz. Oan için muallim, çocuğu bînefsihtelkine ve kendi kendine itaata alıştırmalı, zaruret hasıl olmadıkça telkin yapmamalıdır. Şimdiye kadar anlattığım bütün bu tesirlerden maksat, çocuğa iyi itiyatlar kazandırmak fena itiyatlarına teessüsüne mani olmaktadır. Ceymis diyorki insan bir itiyat, bir (huy) demtinden ibarettir. Terbiyede bu kadar ehemmiyetli bir yer işgal eden itiyat nasıl teessüs eder? f.zyoloji alimlerine göre en çok enerji sarfeden uzuvlar en çok inkışaf ve teceddüt eden uzuvlardır. Dimağ ve sinirlerse azamî kan sarfederler; Binaenaleyh çok inkışaf ve teceddüt ederler. Bilhasa küçük yaşlarda...

Şu halda nöronlarımız üzerinde bırakılan bir iz bu mütemadi teceddüt ve inkışaf vetiresi içinde derinleşir ve zamanla kuvvetlenir. Ne ile? gıda ve tahteşsur faaliyetle. . Bu izahata göre İtiyadın kolayca teessüslü 20 yaşından evveldir. Yani küçük yaşlardır. Yirmi yaşından sonra İtiyadın teessüslü mümkün fa-

Bana haber

Palan dökenerin başı karlı mı,
Öyle ihtişamlı ve vekarlı mı,
Ovayı sardımı yine Karasu,
Serçe sadaları kumru huhusu?

* *

Göze sürme olan şehrin tozundan,
Göle ateş veren billur buzundan,
Yedi haftalardan haber ver haber!
Kıratın üstünde gümüşlü eğer
Dadaş oynuyor mu yine eridi?
Susayım, kalemim, aklım eridi.

Ankara : 17-3-937

ENİS

kat güçtür. İtiyadın ehemmiyeti hakkında Mustafa Şekibin ruhiyatında "İtiyat bahsı," inde yazılı Ceymis'in fikirleri şayanı dikkattir.

İtiyat tesisinde bazı katdeler :

A - İyi itiyatları tesis ve fenaları sökmek küçük yaşlarda kolaydır. Aile ve mektep el ele verirse her çıkan fırsattan eski İtiyatları kırmak ve yenilerini kuvvetlendirmek kolaylaşır.

B - İtiyat haline getirilecek hareket ve faaliyetlerin uzun müddet tekrar edilmesi lâzımdır.

C - Hareketlere heyecan katılırsa tekrar daha istekli olur. Heyecansız hareket kurudur. ve dimağdaki izle-

ri sathidir.

Ç - Çocuktaki enerjili muattal bırakmamak faaliyete getirmek ve uğraştırmak lâzımdır. Bu faaliyet şuarsuz olarak Çocuk iradesini çok kuvvetlendirir.

D - Yeni bir İtiyadı tesis, eskisini terk için kuvvetli karar verilmesini, söz verilmesini öğretmek ve daima yeni İtiyadın iyiliğinden, te k edilen İtiyadın kötülüğünden bahsle kendi kenonelerini telkin etmelerine ve hiç bir suretle terk edileni yapmamak, başlanını da bırakmamak fikrini Çocuklara kuvvetle hissettirmek lâzımdır.

Çocuğun iradesine doğrudan doğruya tesir eden amillerden biride cezalardır. Bunlar yerinde kullanılmadığı takdirde doktorun hastasına karşı kullandığı ilâç gibi tedaviyeyarayan tedbirlerdir. Yalnız nasıki doktor hastalıktan evvel hastalanmamak çarelerine baş vuruyorsa müfessir de cezadan evvel cezalanmamak şartlarını hazırlamalıdır. Bütün tedbirlere rağmen müsbet bir netice alınmadığı zamanlarda nizamsızlık ve fenalığa karşı ikinci bir fenalık olan ceza tatbik olunabilir. Ceza, ferdin en hassas noktasına tesir ettirildiği acı ilâç gibi ruh ve tabiatı üzerine müessir bulunduğu ve sırf silâh gayesiyle yapıldığı kanaati verildiği takdirde terbiyevi olur. Ceza iki türüdür. Maddî, Manevî

Maddî cezalar: Ferdi muhitte intibak ettirmek için müracaat edilen elemli vasıtaların mecmuudur. Dayak, hapis, gıdadan mahrumiyet gibi. Maddî ceza eski medeniyetlerden beri Mısır, Hint, Çin, Yunan, Romada hülâsa bütün milletlerde ahlâka mugayir hareketler için kullanıldığı gibi çocukları derslerine çalıştırmak için de bir terbiye vasıtası olarak kabul edilmiştir. Bu kıymetini orta zamanlarda da muhafaza etmiş Rönesansın sonra aleyhte bulunanlar çoğalmış nihayet asrımızda bütün mekteplerden resmen kaldırılmıştır.

Muhtelif terbiyecilerin bu husustaki fikirlerini kısaca görelim:

Çonlek: ahlâk terbiyesinde en mühim vasıta çocuğun haysiyet ve izzeti nefis duygularını uyandırmaktır. İcab ederse çocuğu utandırarak cezalandırmak, dayağa nadiren müracaat etmek lâzımdır. Çocuklara iyi misaller göstermek ve onları muhtin fenalıklarından, kötü arkadaşlardan korumak icab eder.

Pestalotsi ile Herbart, sevgi ile çocuk ruhuna nüfuz etmek ve idarede amiriyetle sevgiyi mezeetmek fikrinde müttelik olduklarını, dayağa taraftar olmadıklarını görmekteyiz.

Russu ile Spenceerde, çocuk. bizzat tecrübe yaparak ahlâkın zaruretini öğrenmelidir diyolar. Bu terbiyecilere

göre, insanlar nazarında fiil ve hareketlerin ölçüsü, onlardan gelen saadet ve felâkettir. Vazifesini yapmayan ve fena hareket eden genç cezasını yakında görür. Ve ahlâkını kendiliğinden islâh eder. Bütün cezalar tabii olmalıdır. Tabii cezanın yerini hiç bir müessir tutmaz. Bu usulde çocuk cezanın adilâna olduğunu anlar. Cezasının aileden değil tabiatın geldiğini bilbiği için çocukla aile arasında ki sevgi ve samimiyet bozulmaz, fena hareketlere karşı zulüm zarardır. Vahşet vahşet! nezaket nazikliği öğürür. Hülâsa çocuktan yüksek ahlâk hareketler istemek ve bunun için çocuğa kızmak köpürmek ve ya onu dövmek yanlışdır. Bu ahvalde tabii ceza para etmezse emretmek lazımdır. Yalnız emirler kat'i olmalı değiştirilmemeli ki çocuk bu cezaların tabii cezalar gibi kat'i olduğuna hükmetsin. Terbiyede ittirat lazımdır. Değişmeyen vahşi bir terbiye değişen medeni bir terbiyeden daha yüksektir. Birbirini nakzeden terbiye en fena bir terbiyedir. Çünkü çocuklara hiç bir ahlâki itiyat kazandıramaz.

Hakikaten bu iki terbiyecinin tabii ceza fikri terbiyede kıymetli bir yer işgal eder. Tabiatın vereceği ceza ile uslanacak çocuğu, tabii ceza ile cezalandırmak en doğru bir hareket olur. Yalnız her uygunsuz harekette tabii cezaya baş vurmakta yanlışdır. Meselâ camı kıran bir çocuğu soğuk odada bırakmak, kuyunun başında yaramazlık yapan çocuğun kuyuya düşmesi suretile tabiatın cezasını beklemek, dersine çalışmayan çocuğa hayatta acısını çeker diye müdahale etmemek çocuk hayatının mahvüne sebep olduğundan bu gibi hallerde müdahale şarttır.

Edvar Demolen: Emir, cebir, nezaret yerine çocukları kendi kendine teşkilât yaparak kendilerini idareye alıştırmalı onlar da deruni bir itaat uyandırmalı, mücazat mükâfat kaldırılmalıdır.

(Devamı 3. sayıda)

Resim dersi hakkında konferans

Baş öğretmen Abidin

(Bir sayılı nüshadan mabat)

Tezyini ve hendesi resim : bilhassa ikinci devrede yer tutarsada çocuklar bu işe mutlak yaptıkları vazifelerin, resimlerin, etiketlerin kenarlarını çiçek, böcek yaparak gibi maddelerle süslemekle başlamalıdır .

Tezyini resme bütün sınıflarda yer verileceğine müfredat programı işaret etmektedir . Hendesi resim de tezyini resme dahil olduğuna göre ilk üç sınıfta hendesi resim yaptırmak katiiyen doğru değildir . Hatta bir misal olmak üzere Fransada hakkâk (Gilyom) tarafından yaptırılan hendesi resimlerin çocuk için cazibeli olmadığı ve hiç bir mana ifade etmiyen murabbaların, muhammeslerin yaptırılmasının çoğuğa usaç verdiği neticede meydana çıkmıştır . Binzenaleyh bu hendesi resimlerden ziyade kendisini alakabar eden arabs, tren, hayvan gibi müteharrik mevcudatı tersim ettirmek suretile bu hendesi şekilleri onlar içinde yaptırmak icap eder .

Dördüncü, beşinci sınıflarda bazı fikirlerin telkini, bazı iyi itiyatların kökleşmesi, fenaların öafine geçilmesi için duvar afişleri yaptırılmalıdır . üçten itibaren de şematik resimler yaptırılmalıdır .

Çocukta resmin inkişafı : bir öğretmenin resim derslerinden muvaffak olabilmesi için çocuğun eşyayı tersim hususunda ki kabiliyetlerini, daha doğrusu çocuğun neyi resmettiğini ve nasıl resmettiğini ve bu işteki tekâmülünü derece ve merhalelerini bilmesi lâzım . bunun için şu noktalara dikkat etmek gerektir .

1 - Çocuk manzaradan ziyade eşyayı, eşyadan ziyade canlı ve hareketli mevcudatı alâka ile müşahade eder . Binaenaleyh çocuğun resme karşı alâkası canlıdan cansıza doğru tekâmül eder .

2 - Çocuğun mantığı ile bizim mantığımız arasında derin bir uçurum vardır . Onun eserlerini kendi mantığımızla mukayese etmemek iktiza eder . Asıl mesele çocuğun ne söylemek ve neyi ifade etmek istediğini, resmettiği çizgilerden ne

anlamak arzusunda bulunduğunu kavramaktır . Binaenaleyh taklitte muvaffakiyete değil ifade arzusunun samimiyetine hürmet etmek ve çocuğu tedricen ikaz ve irşat ederek görmeğe ve göstermeğe alıştırmak mecburiyetindeyiz .

3 - Çocuklar birinci devrede hangi neviden resim yaparlarsa ilk yazı-ları nasıl karmakarışık ve ufak tefek ise resimleri de aynen öyle ufak yapırlar . Onları büyük resim yapmaya icar etmek doğru değildir . Mevzuları küçük yapımlarında bir mahzur yoktur . Yalnız ikinci devrede çocuk aldığı intibaları daha büyük bir vuzuhla göstermek ihtiyacındadır . Onun bu temayülünden ancak bu devrede istifade edilmelidir .

4 - Çocuklara verilecek mevzuların basitten mürekkebe doğru gitmesine lüzum yoktur . Elve rirki her hangi bir mevzu karşısında çocuğun alâkası uyanmış bulunsun ve bu alâka esas olsun . Alâka duyduğu bir mevzu çocuk için güç değildir .

5 - Mevzuların tenevvüü daima çocuğun alâkasını celbeder . Bunun için derslerde tenevvüü temin etmek lazımdır .

Çocukta resmin nasıl inkişaf ettiğini anlamak için beş, altı, yedi, sekiz ve hatta dokuz yaşlarında ki çocukların bir insan resmini nasıl yaptıklarını gözden geçirelim . Her şeyden evvel denebilirki çocuklar evvela insan resmi yapmakla işe başlarlar . Çocuklar bir insanın resmini çok defa şöyle yaparlar .

Baş : çok defa bir daire ve ya yumurta şeklinde çizgi ile gösterilir . Gözler : çocuklar nazarında çehrenin en bariz kısmıdır . ve çok defa alnın üstüne yapılırlar . Bunun sebebi yüzün diğer kısımlarına ait uzuvları resmetmek için yer kazanmak endişesi olsa gerektir . Gözler ya nokta ile ve yahut basit halka şeklinde gösterilir . Kaşlar bazan hiç yapılmaz, bazı çocuklarca da gözlerin altına yapılır . Bundan sonra ağız yapılır . ve ekseriya nokta ile gösterilir . Mamafih yavaş yavaş nokta hatta kalbedilir ve ukfî bir çizgi ile bazen de bir daire şeklinde gösterilir .

Çocuklar cepheden resim yaparlarken en güç gelen kısım burundur . onun için çok defa burnu yapmazlar . Eğer yapacak olurlarsa o zaman mütenevvi şekillerde yaparlar . Meselâ bir ve ya iki amudî çizgi, bir nokta, bir yarım daire ve ya bir müselles olarak gösterirler .

Kollar : çok defa dikkat edilmiyerek yapılırlar . ve uzun birer çizgi ile gösterilirler .

Bazan biri diğeri aşağı, bazan her ikisi yana ve bazan da yapılmazlar .

Bacaklar : aşağıya çekilmiş iki dosdoğru çizgi çocuklar bir insan resmi yaparken bacakları iki ve daha çok çizgilerden de yaparlar . Bu daha ziyade duruşu takviye etmek içindir .

El ve parmakların resmi pek mütenevvidir . Meselâ ilk zamanlarda el sathı tamamile bırakılır . Parmaklar doğrudan doğruya ve ekseriya kuş ayağı şeklinde yapılır .

Resimde gövdeyi göstermek ihtiyacı çocuk resimlerinin daha mütekâmil bir hale geldiğini gösterir . Çocukların ekserisi gövdeyi kapalı basit çizgilerle meselâ bir murabba ve ya mustatıl ve yahut bir yumurta şeklinde göstermeğe çalışırlar .

Görülüyor ki bir insan resmi çocuklar tarafından muhtelif şekiller ve çizgilerle ifade edilmiştir . Bu sırada öğretmenin onlara yapacağı yardım şundan ibarettir: vücudun gövde, baş, ayak ve kollar gibi bariz kısımları üzerinde talebenin nazarı dikkatini celbetmek, bu kısımların birbirine nazaran intizam ve nisbetlerini onların anlayabilecekleri bir şekilde izah etmekten ibarettir . Gerçi vücudun aksamı ya-

nız bu söylediğimiz parlar değildir, daha çok fazladır . Fakat talebe diğer kısımları resim yapma kabiliyeti arttıkça öğrenmeli ve yukarı sınıflarda yapmalıdır . Meseîâ: bacakların üst ve alt kısımlarını, kolların bazı ve bilek kısımlarını öğretmek çok sonra gelir .

Bu parçalar öğretilmezse, küçük çocukların yapacakları insan resimlerinde daima bir diklik ve sertlik olacaktır . Çünkü: kollar ve bacaklar birer parçadan yapılmışlardır ve pek haklı olarak dimdik görünürler . Esasen bu yaşlardaki çocuklar görüneni değil bildiklerini tasvir ederler . Çocuğun nazarında insan vücudu yuvarlak veya murabba şekliade bir gövde, bunun altında iki bacak yanlarında asılmış iki koldan ibarettir . Bunun içinde talebeye insan vücudunun muhtelif kısımlarının yekpare parçalardan ibaret olmadığı, ayakların ve kolların ne suretle büküldüğü öğretilemelidir . Bu hareket eden kısımları öğretmek için en iyi vasıta mukavadan yapılmış ve ipler vasıtasile muhtelif uzuvları hareket ettirilebilen bir karagöz şeklidir . Bu suretle çocuklar dik ve sert resimlerden vaz geçerek daha canlı ve muvazeneli görünen insan resimleri yapmaya başlarlar .

Bu sınıflarda bulunan talabenin ekserisi hayvan resmi yapabilecek bir devrededirler . Onlara göre bir hayvan şekli insan şeklinin bir başka türüdür .

Çocuk insanla hayvan arasında ki şekil farkını şundan ibaret zanneder : insan amudî vaziyette, hayvan da ufki vaziyettedir. Diğer cihetler aynıdır.

Çocuk musayyen bir sınıfa mensup hayvan şeklini kavrayamaz. Ona göre her sınıfa mensup hayvanlar birbirlerinin şekil noktalarını nazarından aynıdır. Hayvanlar hakkında tecrübeler, tetkikler yaptıktan ve malûmat aldıktan sonradır ki hayvanların birbirinden şekil itibarıyla ne derece farklı olduklarını öğrenir. Bilhassa kendi muhitinde sık sık tesadüf ettiği ve temas geldiği hayvanların bariz vasıfları onun üzerinde tesir yapar. Görüldüğü gibi olan çocuklar bu hadiseden sonra gördüklerini tabiattan doğrudan doğruya alabilirler. Çocukların çoğunu yapıcı tip teşkil ettiği için bu gibi çocukların hakkında aynı hükümü veremeyiz. Çünkü bunlar vücudun muhtelif kısımlarına ait şekilleri yanyana getirerek mevzuun heyeti umumiyesini ortaya çıkarırlar. Böyle çocukların yaptığı resimlerde şeklin heyeti umumiyesi canlı bir hayvandan ziyade tahta parçalarından yapılmış sunî bir hayvan şekline benzer. Çünkü onlar yalnız amudî, ufki, mail ve yuvarlak şekilleri yanyana getirerek bir mevzuu tasvir etmeğe mütemayildirler.. İşte: bu hale (iptidai tasvir devri) diyebiliriz. Bu hal şöyle düzeltilir: bu resim şurası biraz uzuncadır. Buna

gövde deriz, bu gövdenin üst kısmına arka, alt kısmına da karın ve göğüs denilir diye izahat verdiği müz vakit çocuklar bu izahat üzerine düz çizgilerle resmettikleri şeklin hatlarında değişiklik yapmaya başlarlar. Ve daha tabii bir hayvan gövdesi şekli bulunmuş olurlar. Meselâ: mustatle yakın veya uzunca beyzi şekillerini gövde olarak resmederler. Bu tarzda yakın bir surette de boyun, baş ve diğer uzuvlar gövdeye bağlanabilirler. Bütün bu resimler bu devrede ekseriyetle yalnız çizgi olarak, ancak bazan da kalın çizgi halinde yapılır. Daha sonraları bu çizgilerin yerine satırlar ikame edilerek resimler yapılmaya başlanır. Bu tekâmül safhalarının bilinmesi öğretmen için çok faydalıdır. Çünkü: ancak bu sayededir ki öğretmen talebeye yapacağı yardımı tam vaktinde ve tam yerinde yapmak imkânını kazanır. Öğretmen sarîh ve kat'î olarak bilir ki çocuk her hangi bir hayvan resmi yapamaz. Yapamaz. Yalnız bir hayvan resmeder ve ona mevzu köpek olduğu için bir köpeğin resmidir der çocuklara bu anda köpeğin mühim vasfı olan havlamasını karakteristik bir şekilde tasvir etmek lâzımdır.

Çocuk nazarında köpek havlıyan ve ısırın bir hayvandır. Bu mühim vasfından sonradır ki çocuk onu büyük bir hayvan değil, küçükte değil, orta büyüklük-

te, uzunca gövdeli, kısa bacaklı, orta uzunlukta boyunlu, sivri çeneli evsafı ile tanıır. Binaenaleyh çocuğun insan kafasından mühim olarak yaptığı yuvarlak kafa şeklini de sivrilterek köpek kafası şekline getirmek lâzımdır. Onun buna muvaffak olabilmesi için de şu noktaları izah etmek lâzımdır. Köpeğin alt ve üst çeneleri uzunca, o havladığı zaman dişleri görünür. Köpeğin burnu sivri uçludur. Bu sözlerle berabe çocukların hatıraları da tabrik edilir. O hatıraların canlanması ve bu sözler çocuklara yardım edeceği için köpek kafasına benzeyen resimler yapılmaya başlanır. Fakat şurası da muhakkaktır ki, bütün bir sınıf talebesinin hepsi birden muvaffakiyetle bu resimleri meydana getiremezler. Getirmek için çalışılır. İşte: bilhassa resmin tashihinde öğretmenin takip edeceği yol bu tarzda olursa daha ziyade muvaffakiyet elde eder. Bu tekâmül safhalarını takip eden çocuklar, şüphesiz ki yukarı sınıflarda mevzuun biraz daha taferruath ve hareketli kısımlarını tesbit etmekte kat'iyen güçlük çekmeyeceklerdir.

Resmin diğer derslerle münasebeti ve yardımı: resim dersi mevzularını birinci devrede hayat bilgisinden, ikinci devrede bütün derslerden almaktır. İkinci devrenin dersleri resim için bir ifade ve çalışma imkanı verecektir. İkinci

ci devrede resim dersi talebeye bazı teknikler öğretmek sınıf ve okul hayatının ihtiyaçlarına uymak (yaşanmış bazı küçük hadiseleri ifade etmek) için bazen müstakil de çalışacaktır.

Resim dersi diğer derslerin geniş miyasta yardımcıdır. Bir kısım bilgilerin kazanılması, bu bilgilerin derinleştirilmesi ve tamamlanması bazı meselelerin ifade ve izahı için resim dersi vazife alacaktır.

Resim dersi teknil diğer derslerle alakadardır. Her şeyden evvel iş dersi mevzuları ilk taslaklarını resimlerden alacaklardır. Hatta bu günkü programda resim ve iş dersleri birbirinden ayrılık kabul etmez bir küll halindedir. Şimdi bir hayat bilgisi mevzuunun resim dersinde nasıl işleneceğini ve resim dersinin hayat bilgisine nasıl yardım edeceğini bir misal ile izah edelim ve hayat bilgisi mevzuunda nakil vasıtalarından otomobil ve otobüs olarak ele alalım. Bu mevzu toplu tediye müsteniden ders verilirken konuşulan nakil vasıtalarından bir kısmını resim ile tekrar izah ve takviye etmemize yarar.

Öğretmen bu gün görülen otomobil üzerinde kısa bir mükâleme yaptıktan sonra bunun resmini hanginiz yapmak istersiniz? şeklinde veya daha başka türlü bir soru ile talebeden bazılarını tahtaya kaldırarak otomobil veya otobüs

Özleyiş

Cemil Gezmiş

Perişan bir demet saçınla gel de ,
Ruhumu bu akşam serinlet biraz .
Hülyamda uçarken biraz eğlen de ,
Nağmeni kalbime dök dinlet biraz .

Bu ıssız karanlık gece içinde
Ruhumu okşayan bir el bile yok ..
Bu gün sanki her şey başka biçimde ,
Yalnız kaldırımda gelen bile yok .

Hayat izdiraph bir uyku imiş ,
Vıllar, hadiseler hepsi bir rüya ,
Hepisi yalancı bir duygu imiş ;
Saadet bir fecir , bir anm,ş gûya !

yapmalarını söyler. İlk kalkacak çocuklar resim yapmak kabiliyeti az olanlardan intibap edilecek olursa daha muvafıktır. Çünkü: bu suretle onların yaptıkları resimler üzerinde diğer çocuklar daha kolaylıkla tenkit yapabilirler. Bu tenkitlerden talebenin heyeti umumiyesini istifade ettirmelidir. Yapılan otomobil veya otobüs resimleri tenkit edilirken iyi resimlerle fena resimler ve bunların niçin iyi veya fena olduğu meydana çıkar. İlk resimlere nazaran ekseriya otomobil yüksek bir sandığa dört tekerlek takıldığı zaman hasıl olacak şekli gösterir. Halbuki biraz daha ve daha çok iyi resim yapabilen çocuklar bu şekildeki otomobil resmine derhal itiraz ederler. Bu itirazlar esna-

sında boyu uzun, kısa, üstü kapalı veya açık ve muhtelif fabrikaların yaptıkları muhtelif tipteki otomobiller üzerinde münakaşa ve mükâlemeler devam eder.

Bundan sonradır ki çocuklara, her biriniz en çok hoşunuza giden bir otomobil resmini yapınız diyebiliriz. Hatta çocuklar otobüs resmi de yapabilirler denilecek olursa mevzu talebe için daha geniş ve cazibeli bir hale getirilmiş olur. Bu suretle hayat bilgisi dersinin mevzuu olan otomobil veya otobüs şimdi de resim dersinde adeta ikinci bir hayat bilgisi dersi olmuş ve çocukların bu husustaki bilgilerine belki bir takım yeni bilgiler de karışmak suretile evvelce edindikleri bilgiler tekrar ve takviye edilmiş olur.

Son

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ (1993)

Дегені 10 қызығын

Deęeri 10 kuruřtur

Erzurum İl Basımevi (743)